

Verslag 8 oktober 2014

Lustrumsymposium 2009-2014: pionieren en ontwikkelen

Van de Hoed en de Rand, opleiden voor ervaringsdeskundigheid in het HBO

HOED: 2009-2014

Het landelijk overleg HOED, Hoger onderwijs Overleg Ervaringsdeskundigheid, staat voor het stimuleren van de borging van ervaringskennis als derde kennisbron binnen het HBO-onderwijs. In 2009 bundelde het HOED vijf hogescholen ten behoeve van de inhoudelijk en strategische ontwikkeling van ervaringskennis in het hoger onderwijs. De zogenaamde kerngroep bestaat uit de Hogeschool Utrecht, de Hanzehogeschool, Fontys Hogeschool, Hogeschool Windesheim en de Hogeschool van Amsterdam.

Inmiddels is het bestaansrecht van het samenwerkingsverband versterkt door de recente maatschappelijke ontwikkelingen. Na uitbreiding van het aantal betrokken instellingen heeft HOED zich gepositioneerd in het relevante werkveld te midden van andere grote instellingen op het vlak van zorg en welzijn. Bovendien is het uitgegroeid tot *het* landelijk aanspreekpunt voor ervaringsdeskundigheid en hoger onderwijs. Aangescherpte prioriteiten zoals visieontwikkeling, positiebepaling in het veld, kennisdeling en kennisontwikkeling horen hier bij. Kortom, voldoende aanleiding voor een feestelijk symposium.

Lustrumsymposium: doelen en programma

Het symposium beoogde te inspireren en kennis te delen met docenten, studenten en onderzoekers van diverse hogescholen en andere betrokkenen zoals ervaringsdeskundigen, hulpverleners en beleidsmakers. De middag bestond uit een inleiding en diverse presentaties door SPH-afgestudeerden met ervaringsdeskundigheid, docenten en onderzoekers. De forumdiscussie vormde de inhoudelijke afsluiting. Overige programmaonderdelen waren de informatiemarkt, dvd-vertoningen en de afsluitende borrel. Rikkie Overbeek (onder andere docent bij Hogeschool Windesheim) bekleedde de rol van dagvoorzitter. Hieronder volgt een korte samenvatting van deze drukbezochte, inspirerende middag.

Inleiding: Een wereld van verschil

Lector Participatie, Zorg en Ondersteuning Jean Pierre Wilken verzorgde de inleiding. Hij plaatste ontwikkelingen in een breder kader door een terugblik te geven op de afgelopen vijftien jaar. Hij constateerde dat er grote stappen zijn gezet wanneer het gaat om de erkenning van het belang van ervaringsdeskundigheid. Inmiddels bieden diverse hogescholen onderwijsmodules aan over ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid, waarvan een deel toegespitst is op social work-studenten met eigen vaak levensontwrichtende ervaringen. Naast de onderwijsmodules zijn er verschillende opleidingstrajecten en cursussen voor ervaringsdeskundigen ontwikkeld. Met de oprichting van de Vakvereniging voor Ervaringswerkers in 2012 en het Beroepscompetentieprofiel

Ervaringsdeskundigheid, opgesteld in 2014, zijn er duidelijke stappen gezet naar verdere professionalisering.

De inrichting van SPH-opleidingen: knelpunten

De rest van de middag bestond uit ruim tien sprekers. Tijdens korte flitspresentaties vertelden de SPH-studenten en -afgestudeerden over de opbouw van hun studietraject. Allen spraken op indrukwekkende wijze over wat hun studie betekend (heeft) voor de interactie tussen hun persoonlijke herstel en hun beroepsontwikkeling. Vervolgens presenteerden ook docenten en onderzoekers op bevoegen wijze hun ervaringen en bevindingen met lessen en lesprogramma's waarbij ervaringsdeskundigheid centraal staat. Het geheel van de presentaties bracht twee zaken in beeld. Ten eerste werd een overzicht geschetst van de verschillende manieren waarop de HOED-leden ervaringskennis met behulp van programma's en leerlijnen in hun curricula hebben vorm gegeven. Ten tweede, werden actuele vragen, spanningsvelden en knelpunten waar de studenten en de docenten in de onderwijspraktijk tegenaan lopen inzichtelijk gemaakt.

Een waaier aan mogelijkheden: opleiden op basis van ervaringsdeskundigheid

Opleidingen voor ervaringsdeskundigen

De Hanzehogeschool heeft een apart opleidingstraject (een associate degree) voor ervaringsdeskundigen. Het betreft een deeltijdopleiding waar het hebben van een werkplek als ervaringswerker een voorwaarde is. Motiveren tot en initiëren van herstelprocessen staat centraal en daarmee het aanboren van eigen kracht en gericht zijn op herstel en empowerment. Studenten worden aangesproken op hun eigen kennis die opgesloten ligt in de eigen ervaringen qua herstel en hernemen van de eigen regie, de transfer hiervan met ervaringen van medestudenten en het verbinden met theorie. Het is een tweejarige opleiding op Hbo-niveau waarna men kan doorstromen naar een SPH Bachelor. Fontys Hogeschool biedt ook de deeltijdstudie Social Work met specialisatie ervaringsdeskundigheid binnen het uitstroomprofiel GGZ-agoog aan. Markieza, academie voor herstel en ervaringsdeskundigheid, garandeert de stage- en leerwerkplekken. Gedurende de volledige studietijd zitten studenten van deze variant in een aparte studiebegeleidingsgroep.

Ervaringskennis geïntegreerd in SPH

Bij de Hogeschool Windesheim in Zwolle is ervaringskennis geïntegreerd in het hele curriculum van SPH. Alle studenten komen in contact met ervaringskennis door middel van theorie en door in gesprek te gaan met studiegenoten. Verder kunnen studenten, met levensontwrichtende ervaringen, vanaf het 2^e jaar kiezen voor een integrale leerlijn, met de afstudeerrichting Ervaringsdeskundigheid. De opleiding hanteert de visie dat persoonlijke ervaringen van hulpverleners niet afgesplitst dienen te worden ten behoeve van de rol als

professional. Sterker nog de persoonlijke ervaringen zijn van belang voor een goed contact met cliënten.

Ervaringskennis in minor-, keuzevakken of speciale programma onderdelen

De Hogeschool Utrecht maakt ervaringskennis steeds meer onderdeel van het brede social work programma en specifiek ook binnen een aantal minoren (zoals Minor GGz agoog, Minor Aggressie en huiselijk geweld en Minor Herstelondersteunende Zorg, Minor beroepsmatig omgaan met verlies en rouwsituaties). Daarnaast levert het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht al jaren een bijdrage aan de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid door middel van praktijkgericht onderzoek. Onlangs is een onderzoek naar familie-ervaringen en familie-ervaringsdeskundigheid (FED) afgerond. Maria Peters heeft onderzoek gedaan onder een aantal SPH-studenten en met FED. Zij heeft beschreven hoe zij hun ervaringskennis al dan niet inzetten, welke overwegingen daar aan vooraf gaan.

Ook de Hogeschool van Amsterdam maakt ervaringskennis en herstel onderdeel van diverse programma's over de verschillende studie jaren. Onder andere via de leerlijn Leren met Ervaring (LME) voor SPH-studenten die hun ervaringsdeskundigheid leren ontwikkelen tijdens hun studie, en door de inzet van ervaringsdeskundige gastdocenten bij SPH, MWD en SJD, wat er toe leidt dat het delen van levensontwrichtende ervaringen een vast onderdeel is voor studenten.

De paneldiscussie met de mensen in het werkveld

Dagvoorzitter Rikkie Overbeek leidde de discussie met de panelleden. Deelnemers aan het panel waren vertegenwoordigers van belangenbehartigers en belanghebbenden: Gert de Haan (facilitator voor Het Zwarte Gat), Nikki Peters (ervaringsdeskundige bij het Zelfregiecentrum in Venlo), Astrid Phillips (ervaringsdeskundige/kwartiermaker HvA), Georgette Groutars (directeur Team ED), Harrie van Haaster (IGPB en de Vakvereniging voor Ervaringswerkers).

Terugkerende kwesties tijdens de discussies gingen over de knelpunten die zich concentreren rond de dynamiek tussen de ervaringswerker versus de professional als het gaat om de beroepsontwikkeling en –identiteit, de verwachtingen ten aanzien van de opleiding en de positionering als ervaringswerker tussen reguliere professionals. Er is sprake van verschillende en deels overlappende competenties tussen de ervaringswerker en de professional. De discussies gingen over: gaat het hier om een kwestie van accentverschillen tussen de verschillende type opleiding of is het meer dan dat? Hoe kunnen we simplistisch denken in 'of- of' en 'wij-zij' voorkomen? Er is nog veel onduidelijk. Wat wel helder werd is dat deze kwesties een knelpunt vormen bij de studenten en de opleidingen die zich richten op ervaringsdeskundigheid.

Aan het einde van deze dag kan geconcludeerd worden dat de presentaties van de aanwezige studenten en het werk van de diverse betrokkenen het werkveld erop wijzen dat de stap van cliëntervaring naar ervaringsdeskundigheid inspanning en specifieke voorwaarden vraagt van de studenten en de opleidingen samen. De mogelijke voorbeeldfunctie van docenten en de discussie aangaan over de handelingsverlegenheid en weerstand in de omgang met studenten en hun herstel, zijn belangrijke aspecten gebleken. En hiermee komen ook de thema's stigma en onbegrip, en de norm "zelfonthulling is niet professioneel" bovenaan de HOED-agenda te staan.

Hartelijk dank voor jullie bijdragen:

Sprekers: Valerie Seegers, Nicole Hoeijmans, Anne Veldman, Timo de Bot, Hilda van der Eems, Rikkie Overbeek, Jean Pierre Wilken, Jos Terhaag, Alie Weerman, Maria Peters, Jolanda Kroes, Akbar Barani, Harrie van Haaster, Nikki Peters, Georgette Groutars en Astrid Philips, Gert de Haan

Organisatoren: Ingrid Bolier (HvA) en Simona Karbouniaris (HU) en kernteam HOED